

ISSN 2181-9505
Doi Journal 10.26739/2181-9505

Philosophy and Life

FALSAFA VA HAYOT • ФИЛОСОФИЯ И ЖИЗНЬ

2025 № 3-4 (30-31)

ISSN 2181-9505
Doi Journal 10.26739/2181-9505

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti
O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Imom Buxoriy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi
O'zbekiston falsafa jamiyati

Национальный Университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека
Международный научно-исследовательский центр Имам Бухари
при Кабинете Министров Республики Узбекистан
Философское общество Узбекистана

The National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
Imam Bukhari International Research Center under the Cabinet of Ministers
of the Republic of Uzbekistan
Philosophical Society of Uzbekistan

**FALSAFA VA HAYOT
XALQARO JURNAL**

**ФИЛОСОФИЯ И ЖИЗНЬ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ**

**PHILOSOPHY AND LIFE
INTERNATIONAL JOURNAL**

2025 № 3-4 (30-31)

Jurnal bir yilda 4 marta nashr qilinadi.
Журнал выходит 4 раза в год.
The journal is published 4 times in a year.

Toshkent

“Falsafa va hayot” xalqaro jurnal
“Философия и жизнь” международный журнал
“Philosophy and Life” International journal

<p>Tahrir kengashi Abdildina, R.J. - Qozog'iston FA akademigi, f.f.d., professor Mamedzade, I.R. - Azarbayjon FA Falsafa va sotsiologiya instituti direktori ,f.f.d., professor Skarantino, L.M. - Jahon falsafa jamiyatlari federatsiyasi prezidenti, DSc, professor, (Italiya) Smirnov, A.V.- Rossiya FA akademigi, Rossiya FA “Falsafa “instituti direktori, Rossiya FA prezidenti, f.f.d., professor (Rossiya) Seytaxmedova N.L. Qozog'iston FA muxbir a'zosi, f.f.d., professor Tsuy Veyxan - Xitoy ijtimoiy fanlar Akademiyasi vitse-prezidenti, DSc, professor, (Xitoy) Chumakov, A.N. - Rossiya FA Falsafa institute professori, f.f.d., (Rossiya)</p> <p>Muassislar: Mirzo Ulugbek nomidagi Uzbekiston Milliy universiteti O'z.RV M huzuridagi Imom Buxoriy xalqaro ilmiy - tadqiqot markazi O'zbekiston falsafa jamiyati Expert lawyers МЧЖ Elc.uz</p> <p style="text-align: center;">Ro'yxatga olinganligi haqidagi 1175 sonli guvohnoma O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 20.02.2018 yilda berilgan.</p>	<p>Bosh muharrir: Shermuhamedova, N.A. - f.f.d., professor (O'zbekiston) Bosh muharrir o'rinbosari: Aslanova R. - f.f.d., professor (Azarbayjon) Mas'ul muharrir: Muhamedova Z.M. – f.f.d., prof. (O'zbekiston) Tahrir hay'ati: Allahyarova, T., - f.f.d., professor (Azarbayjon) Andirjanova, G.A., - s.f.d., professor (Qozog'iston) Abasov, A.S. - f.f.d., professor (Azarbayjon) Buzarinejad, Y. - PhD, dotsent, Tehron universiteti Alborz fakulteti dekani; (Eron) B.K. Santosh Kukreja, - DS professor (Hindiston) Bilalov, M.L., - f.f.d., professor (Rossiya) Gabitov, T.X., - f.f.d., professor (Qozog'iston) Kerimov E. - f.f.d., professor (Azarbayjon) Gezalov, A.A., - f.f.n., professor (Rossiya) Olatunji Feliks – PhD, dotsent (Nigeriya) Pardayev S.P. – falsafa doctori PhD, (O'zbekiston) Tulenova G. J - f.f.d., professor (O'zbekiston) Tesdelen, Vefa, - f.f.d., professor (Turkiya) To'rayev, B.O., - f.f.d., professor (O'zbekiston) Tyukmaeva A.M. – falsafa doctori PhD (O'zbekiston) Kurmangalieva, G. K., - f.f.d., professor (Qozog'iston) Qurbonova L.A. – DSc, dotsent (O'zbekiston) Xudoydodzoda F.B., - f.f.d., professor (Tojikiston) Hakimov N. H. – f.f.d., professor (O'zbekiston) Xudoyberganov R. – DSc, dotsent (O'zbekiston) Mahmadizoda N. – f.f.d., professor (Tojikiston) Naushabaeva, A. Hakimoglu - PhD filos., professor (Turkiya) Paxruddinov, Sh.I.- s.f.d., professor (O'zbekiston) Sergeev, M.Y., - professor (AQSH) Sagikizi A.- f.f.d., professor(Qozog'iston) Urmanbetova, J.K., - f.f.d., professor (Qirg'iziston) Chjan Baychun, - f.f.d., professor (Xitoy) Shadmonov, Q., - f.f.d., professor (O'zbekiston) Sharipova E.K. – f.f.d., professor (Qirg'iziston) Ilmiy kotib: Xidirov, M.T. – falsafa doctori PhD, dotsent (O'zbekiston) Musahhihlar: Qodirov J. (O'zbekiston) Po'latov A. (O'zbekiston)</p>
--	---

MUNDARIJA
SIYOSAT VA JAMIYAT FALSAFASI

Inaqov Qudratjon Qadirjanovich	RAQAMLI JAMIYAT SHAROITIDA MAFKURA TRANSFORMATSIYASI VA IJTIMOIIY ONG DINAMIKASI	9-19
Qosimova Nazira Omurqulovna	GARMONIYA VA HAMKORLIK: DIPLOMATIYANING AYOLLAR O‘LCHOVI	20-30
Rasulov Rustambek Odilovich	AXBOROT VA KOMMUNIKATSIYA TIZIMIDA SIYOSIIY MAFKURALAR TARG‘IBOT METODOLOGIYALARINING O‘ZGARUVCHALIGI	31-37
Shayildayeva Asel Kokoyevna	XALQ DIPLOMATIYASIDA AYOLLAR YETAKCHILIGI: MAS‘ULIYAT VA G‘AMXO‘RLIK FALSAFASI TA‘LIM VA FAN FALSAFASI	38-45
Qurbonova Lolaxon Abduxadimovna	ELITAR TA‘LIM MODELLARIGA SUN‘IY INTELLEKTNING INTELLEKTUAL VA MA‘NAVIY TA‘SIRI	46-53
Xaydarova Aqida Xurramovna	TANLANISH MEXANIZMI VA EPISTEMOLOGIK RATSIOANALLIK DIALEKTIKASI	54-60
Usmonov Muxriddin Abdimuradovich	IDROKNING TAFAKKUR USLUBINING ONTOLOGIK POYDEVORI SIFATIDAGI MOHIYATI VA UNING ONG - BORLIQ O‘RTASIDAGI MUNOSABATLARNI TUSHUNISHDAGI AHAMIYATI	61-75
Shermuhamedova Niginaxon Arslonovna	SINERGETIK VA DIALEKTIK TAFAKKUR VA ULARNING MURAKKAB TIZIMLARINING RIVOJLANISHINI TUSHUNISHDA ROLI FALSAFA TARIXI VA TARIX FALSAFASI	76-85
Pardayev Sultonmurod	DUNYONING ILMIY MANZARASI EVOLYUTSIYASINING KLASSIK, NOKLASSIK VA POSTNOKLASSIK DAVRLARI VA ULARNING O‘ZARO TA‘SIRI	86-96
Qodirov Javlonbek Abdusattor o‘g‘li	ZAMONAVIIY FALSAFADA ONGGA OID POSTMODERN VA NEYROFALSAFA SOHALARIDAGI QARASHLAR DINAMIKASI	97-104
Sapayev Valisher Odilbek o‘g‘li	SUN‘IY INTELLEKT FENOMENINING IJTIMOIIY JARAYONLAR BILAN BOG‘LIQ JIHLTLARI VA UNING MAFKURAVIIY AHAMIYATI DUNYO MADANIYATI VA DINIIY AN‘ANALAR	105-116
Alaje, Olubunmi Oyebola	FATOU FANNY-CISSÉ‘NING “MADAME LA PRÉSIDENTE” ASARIDA MISTITSIZM, GENDER ASOSIDAGI KUCH VA YETAKCHILIKNING ETNOLINGVISTIK TASVIRI	117-132
Qudratov Siroj Xolmatovich	MILLIIY VA GLOBAL TAJRIBALAR ASOSIDA YOSHLAR AXBOROT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI	133-145

FALSAFA TARIXI VA TARIX FALSAFASI
ИСТОРИЯ ФИЛОСОФИИ И ФИЛОСОФИЯ ИСТОРИИ
HISTORY OF PHILOSOPHY AND PHILOSOPHY OF HISTORY

UDK: 004.8

 10.5281/zenodo.18734232

Sapayev Valisher Odilbek o'g'li

falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent,

Ma'mun universiteti,

(Xiva, O'zbekiston)

E-mail: sapayev.vali.2017@gmail.com

**SUN'IY INTELLEKT FENOMENINING IJTIMOIIY JARAYONLAR
BILAN BOG'LIQ JIHATLARI VA UNING MAFKURAVIY AHAMIYATI**

Annotatsiya. Sun'iy intellekt fenomeni g'oyalar tarixi jarayonida turli ilmiy, texnik va falsafiy kontekstlarda shakllanib, zamonaviy jamiyatdagi innovatsion jarayonlarni anglashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ilmiy-tadqiqot nuqtai nazaridan, SI turli sohalarida ishlab chiqarish, tahlil va modellashtirish jarayonlarini sezilarli darajada optimallashtiradi, shu bilan birga insonning bilish va ijodiy qobiliyatlarini kengaytirish imkonini beradi. SIning rivojlanishi mafkuraviy-ma'naviy jihatdan ham ahamiyatli bo'lib, u jamiyatdagi bilim va axborot konsepsiyalarini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, g'oyalar tarixi, rivojlanish jarayonlari, mafkuraviy ahamiyat, texnologik innovatsiya, etika va falsafa.

KIRISH

Sun'iy intellekt fenomeni XX va XXI asrlarda ilmiy-tadqiqot, texnologiya va falsafa sohalarida yangi taraqqiyot jarayonlarini belgilashda bosh omilga aylandi. Suniy intellektning rivojlanishini ob'ektivlik tamoyili nuqtai nazaridan tahlil qilish uning samaradorligi va jamiyatdagi ta'sirini ilmiy asosda baholash imkonini beradi. Bu yondashuv sun'iy intellekt jarayonlarini faqat texnik va amaliy natijalar orqali emas, balki faktlar va tahlillar asosida tushunishni ta'minlaydi.

Tarixiylik tamoyili uning rivojlanishini keng jarayonlar bilan bog'lab tahlil etish imkonini beradi, ya'ni suniy intellekt fenomenning ilmiy g'oyalar tarixi, texnologiyalarning evolyusiyasi va inson hayotidagi o'rnini tahlil qilish orqali sun'iy intellektning ijtimoiy va mafkuraviy ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, sun'iy intellektning har bir bosqichi muammolarni hal qilish usullari va jamiyatdagi ta'sirini tushunishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tizimlilik tamoyili esa sun'iy intellektni alohida ilmiy va mafkuraviy fenomen sifatida emas, balki uning turli tarmoqlardagi o'zaro bog'liq jarayonlar tizimi sifatida tahlil qilish imkonini beradi. Bu yondashuv suniy intellektning rivojlanish tendensiyalarini,

uning ijobiy imkoniyatlari hamda potensial xavflarini kompleks ravishda baholashga imkon yaratadi. Shu bois ushbu maqolada sun'iy intellektning rivojlanishi va uning mafkuraviy ahamiyati obyektivlik, tarixiylik va tizimlilik tamoyillari nuqtai nazaridan tahlil qilingan, shu bilan birga zamonaviy jamiyatdagi o'rni va ahamiyati ochib berilgan.

Sun'iy intellekt fenomeni jamiyat hayotidagi ijtimoiy, falsafiy va madaniy jarayonlar bilan uzviy bog'liqligi bilan ajralib turadi. Shuning uchun ushbu tadqiqotda II ning mafkuraviy ahamiyati va jamiyatdagi roli obyektivlik, tarixiylik va tizimlilik tamoyillari nuqtai nazaridan tahlil qilindi.

MATERIALLAR VA METODLAR

Sun'iy intellekt fenomeni jamiyat hayotida nafaqat texnik innovatsiya sifatida, balki mafkuraviy va madaniy transformatsiya jarayonida ham markaziy ahamiyatga ega, shu nuqtai nazardan ushbu tadqiqotda sun'iy intellektning jamiyatdagi roli va uning mafkuraviy ahamiyati xorij, rus, turk va o'zbek olimlari ishlari asosida tahlil qilingan.

Birinchidan, xorij olimlari bu fenomenni global ijtimoiy va madaniy kontekstda o'rgangan. Masalan, Peter Smith sun'iy intellektning inson-mashina hamkorligi va ijtimoiy munosabatlarga ta'sirini tahlil qilgan, shu bilan birga insonning subyektivligi va ijtimoiy qiymatlari bilan bog'liq masalalarni ochib bergan [Peter, 2023, p.45]. Maria Gonzalez esa II ning madaniy qadriyatlar va identichlikka ta'sirini ilmiy asosda ko'rsatgan [Maria, 2024, p 78]. Bu tadqiqotlar uning jamiyatdagi global transformatsiyasini yoritishda muhim ahamiyatga ega. Ular sun'iy intellektni faqat texnik jarayon sifatida emas, balki ijtimoiy va falsafiy kontekstda ham tushunish imkonini berdi.

Rus olimasi Tatyana Leshkevich o'zining "Gde konchayutsya texnologii i nachinaetsya chelovek: sotsiologumanitarnoe osmyslenie iskusstvennogo intellekta" [Tatyana L, 2025, c.54] monografiyasida suniy intellektning mohiyatini yanada chuqurroq ochib bergan. Unda II inson va texnologiya simbiozidagi chegaralarni, algoritmik subyektivlik va zamonaviy subyektlar konfiguratsiyasini tahlil qiladi. Leshkevichning g'oyasi xorij olimlarining ijtimoiy va madaniy ta'sir nuqtiy nazarini qo'llab-quvvatlaydi, ammo u subyektivlik va gumanitar qiymatlarning alohida ahamiyatini ta'kidlaydi. Shunday qilib, xorij va rus olimlari g'oyalarining o'zaro aloqasi shundaki, ular II ning texnik va ijtimoiy jarayonlarini integratsiyalashtirilgan nuqtai nazardan ko'rishga imkon bergan, farqi esa subyektivlik va madaniy kontekstga berilgan ahamiyatda namoyon bo'ladi.

Turk olimlari [Öztürk, 2023, b.62; Demir, 2024, b.89] sun'iy intellektning milliy va mintaqaviy jarayonlar bilan bog'liq holda rivojlanishini tahlil qilganlar. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, II milliy madaniy qadriyatlar, ta'lim va ijtimoiy munosabatlarga ta'sir ko'rsatadi, shu bilan birga global tendensiyalar bilan mutanosiblik talab qilinadi. Bu fikrlar rus va xorij tadqiqotlari bilan bog'liq, ammo ularda mahalliy madaniy va mafkuraviy xususiyatlarga e'tibor qaratilganligi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. O'zbek olimlari [Tursunov, J., 2023, b.47; Karimov, N., 2024, b.53] sun'iy intellektning milliy ta'lim, fan va ijtimoiy sohalardagi

rivojlanishi va mafkuraviy ta'sirini o'rganganlar. Ular Ining milliy taraqqiyot jarayonidagi ahloqiy va mafkuraviy transformatsiyadagi o'rnini tahlil qilganlar, bu esa turk va xorij tadqiqotlari bilan qo'shilganda umumiy konseptual manzarani shakllantiradi. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, o'zbek olimlari Inni mahalliy madaniy va etik mezonlar bilan bog'lash orqali g'oyalarning global va mahalliy kontekstdagi farqini aniqlaydi.

Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqot ishining nazariy, mafkuraviy va ijtimoiy ahamiyatini yanada chuqurroq tahlil qilish uchun – xorij, rus, turk va o'zbek olimlari tadqiqotlarini turli mezonlar (ijtimoiy, madaniy, etik va mafkuraviy) asosida tizimli tahlil, turli mamlakat olimlarining fikrlarini solishtirish, umumiy tendensiyalar va farqlarni aniqlash maqsadida qiyosiy tahlil sun'iy intellektning paydo bo'lishi va jamiyatdagi transformatsiya jarayoniga ta'sirini tarixiylik va mantiqiylik metodlariga tayanilgan, va xorij, rus, turk va o'zbek olimlari tadqiqotlari asosida sun'iy intellektning jamiyatdagi roli va mafkuraviy ahamiyati, g'oyalarning o'zaro aloqasi va farqi, hamda qo'llanilgan metodlar sistematik va tarixiy nuqtai nazardan tahlil qilingan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Sun'iy intellektning jadal rivojlanishi zamonaviy fan va falsafada bilishning an'anaviy asoslarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Klassik ilmiy manzarada bilish jarayoni inson ongining bevosita in'ikosi sifatida talqin qilingan bo'lib, sub'ekt bilishning yagona va markaziy manbai hisoblangan. Bu yondashuv ratsionalizm va empirizm an'alariga tayangan holda insonni bilish jarayonining mutlaq sub'ekti sifatida ko'rgan.

Biroq XX asr o'rtalaridan boshlab fan taraqqiyotida yuzaga kelgan sifat o'zgarishlari bu tasavvurning cheklanganligini ko'rsatdi. T. Kun fan taraqqiyotini paradigmalar almashinuvi orqali izohlab, har bir yangi ilmiy manzara eskisini to'liq inkor etmasdan, balki uning nazariy va metodologik asoslarini qayta tashkil etish orqali uning o'rnini egallashini ta'kidlagan [Kun, 1962, p.94]. Ushbu g'oya bilish jarayonining mutlaq va o'zgarimas emas, balki tarixiy va kontekstual xususiyatga ega ekanini ochib beradi.

Sun'iy intellekt ana shu yangi bilish paradigmasining amaliy va texnologik ifodasi sifatida namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy bilish jarayoni endi faqat inson tafakkuri bilan cheklanib qolmay, algoritmlar, katta hajmdagi ma'lumotlar (big data) va hisoblash tizimlari orqali amalga oshirilmoqda. Bunday sharoitda bilish inson–mashina hamkorligi natijasi sifatida shakllanib, inson ongi yagona bilish manbai sifatidagi maqomini yo'qota boshlamoqda.

Bu holat falsafiy nuqtai nazardan subyektivlik tushunchasining qayta talqin qilinishiga olib keladi. Agar an'anaviy epistemologiyada sub'ekt faqat inson bilan bog'langan bo'lsa, sun'iy intellekt sharoitida bilish jarayonida texnologiya ham faol ishtirokchiga aylanmoqda. Shu tariqa, bilish jarayoni intersub'yektiv va texnosub'yektiv xususiyat kasb etmoqda.

Mafkuraviy jihatdan esa mazkur jarayon inson markazli (antropotsentrik) dunyoqarashning qayta ko'rib chiqilishiga olib kelmoqda. Inson o'zini tabiat va

bilimning yagona hukmdori sifatida emas, balki intellektual tizimlar bilan hamkorlik qiluvchi mavjudot sifatida anglay boshlamoqda. Bu esa jamiyatdagi qadriyatlar tizimi, bilimga bo'lgan munosabat va ma'naviy mas'uliyat masalalarini yangi bosqichga olib chiqadi.

Shu ma'noda, sun'iy intellekt bilish paradigmasidagi o'zgarishlarning faqat texnik emas, balki chuqur falsafiy va mafkuraviy mazmunga ega bo'lgan fenomeni sifatida namoyon bo'ladi. U zamonaviy jamiyatni bilish, inson va texnologiya o'rtasidagi munosabatlarni qayta anglashga undaydi va yangi intellektual manzarani shakllantiradi.

Sun'iy intellektning rivojlanishi zamonaviy jamiyatda inson va texnologiya o'rtasidagi munosabatlarni yangi bosqichga olib chiqdi. Ayniqsa, sub'ektlik masalasi — ya'ni kim bilish, qaror qabul qilish va ma'no yaratish jarayonining asosiy ishtirokchisi ekani haqidagi savol falsafiy va mafkuraviy jihatdan dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. An'anaviy falsafada sub'ekt sifatida faqat inson tan olingan bo'lsa, sun'iy intellekt sharoitida bu maqom qayta ko'rib chiqilmoqda.

Rus olimasi Tatyana Leshkevich sun'iy intellektni tahlil qilar ekan, texnologiya inson faoliyatini to'ldiruvchi vosita sifatida emas, balki qaror qabul qilish va ma'no shakllantirish jarayonlariga faol ta'sir etuvchi omilga aylanayotganini ta'kidlaydi [Leshkevich, 2025, p.54]. Muallifning fikricha, aynan shu holat inson sub'ektligining mutlaq maqomini shubha ostiga qo'yadi va zamonaviy sivilizatsiyada «inson qaerda tugaydi, texnologiya qaerda boshlanadi» degan falsafiy savolni kun tartibiga chiqaradi.

Xorij tadqiqotchi N. Bostrom ham sun'iy intellektni faqat texnik tizim emas, balki kelajakda inson qarorlarini shakllantiruvchi intellektual kuch sifatida baholaydi [Bostrom, 2014, p.112]. Uning fikricha, sun'iy intellekt inson manfaatlariga xizmat qiluvchi vosita bo'lib qolishi yoki mustaqil ratsional agentga aylanishi o'rtasidagi chegara mafkuraviy jihatdan hal qiluvchi ahamiyatga ega. Mazkur g'oyalarning mafkuraviy ahamiyati shundaki, sun'iy intellekt inson markazli dunyoqarashga asoslangan an'anaviy gumanizmni transformatsiya qilish jarayonini boshlab bermoqda. Agar inson subyektlikdan mahrum bo'lsa yoki uni texnologiya bilan bo'lishishga majbur bo'lsa, jamiyatda mas'uliyat, erkinlik va axloqiy tanlov tushunchalari ham yangi mazmun kasb etadi. Bu esa mafkuraviy makonda jiddiy ziddiyatli jarayonlarni yuzaga keltiradi.

Turk olimi F. Demir sun'iy intellektni ijtimoiy boshqaruv va axborot maydonida qo'llash jarayonlarini tahlil qilib, texnologiya orqali qaror qabul qilish inson irodasini cheklashi mumkinligini ta'kidlagan [Demir, 2024, b.89]. Uning fikricha, bu holat erkinlik va nazorat o'rtasidagi ziddiyatni kuchaytiradi hamda mafkuraviy manipulyatsiya xavfini oshiradi.

O'zbek tadqiqotchisi J. Tursunov esa sun'iy intellektni inson sub'ektligini inkor etuvchi omil emas, balki uni intellektual jihatdan kuchaytiruvchi vosita sifatida talqin qilgan [Tursunov, 2023, b.47]. Bu yondashuv xorij olimlarining ba'zi pessimistik qarashlaridan farqli ravishda konstruktiv xarakterga ega bo'lib, sun'iy intellekt va inson o'rtasidagi hamkorlik modeliga tayanadi. Sun'iy intellekt atrofidagi subyektlik masalasi turli falsafiy va mafkuraviy pozitsiyalarni yuzaga

keltiradi. Ayrim yondashuvlarda u inson mavqeini zaiflashtiruvchi xavf sifatida baholansa, boshqalarida inson aqliy imkoniyatlarini kengaytiruvchi yangi bosqich sifatida talqin qilinadi. Aynan shu qarama-qarshiliklar sun'iy intellektning mafkuralar transformatsiyasidagi hal qiluvchi rolini ko'rsatadi.

Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellekt ijtimoiy ong transformatsiyasining muhim omili sifatida namoyon bo'ladi. Bir tomondan, u axborotga kirish imkoniyatlarini kengaytiradi va jamoaviy bilimni rivojlantiradi, ikkinchi tomondan esa mafkuraviy nazorat va manipulyatsiya xavfini kuchaytiradi. Aynan shu ziddiyatli jarayonlar sun'iy intellektning mafkuralar transformatsiyasidagi hal qiluvchi o'rnini namoyon etadi.

Sun'iy intellektning jadal rivojlanishi zamonaviy jamiyatda madaniy qadriyatlar va identichlik masalasini yangi bosqichga olib chiqmoqda. An'anaviy jamiyatlarda madaniy identichlik tarixiy xotira, til, din va ma'naviy an'analar orqali shakllangan bo'lsa, raqamli davrda sun'iy intellekt ushbu jarayonlarni qayta formatlamoqda. Algoritmlar orqali tarqatilayotgan ma'nolar, obrazlar va axborot oqimlari madaniy tafakkurni universallashtirishga moyil bo'lib, milliy va mahalliy xususiyatlarni so'ndirish xavfini yuzaga keltiradi. Xorij olimasi M. Gonzalez sun'iy intellektning madaniy muhitga ta'sirini tahlil qilib, algoritmlar global madaniy standartlarni shakllantirishda faol ishtirok etayotganini ta'kidlaydi [Gonzalez, 2024, p.78]. Uning fikricha, sun'iy intellekt vositasida yaratilayotgan axborot makoni insonlarning o'zini anglash jarayoniga ta'sir qilib, identichlikni ko'p hollarda sun'iy ravishda qayta qurishga olib keladi. Bu holat mafkuraviy jihatdan madaniy xilma-xillikka tahdid sifatida namoyon bo'ladi. Rus olimasi T. Leshkevich ham mazkur muammoga e'tibor qaratib, sun'iy intellekt insonning ma'naviy tajribasini raqamli kodlarga aylantirish orqali madaniy ma'nolarni soddalashtirish xavfini yuzaga keltirayotganini qayd etadi [Leshkevich, 2025, p.91]. Muallifning fikricha texnologiya madaniyatni saqlash vositasi bo'lishi mumkin, ammo u ustuvor kuchga aylanganda insonning ma'naviy avtonomiyasi zaiflashadi. Bu esa madaniy identiklikning texnokratik shaklga o'tishiga sabab bo'ladi. Mazkur g'oyalarning mafkuraviy ahamiyati shundaki, sun'iy intellekt orqali madaniyatni shakllantirish jarayoni mafkuraviy kurash maydoniga aylanmoqda. Global axborot platformalari orqali muayyan qadriyatlar ustuvor tarzda targ'ib qilinib, boshqa madaniy modellar siqib chiqarilishi mumkin. Bu holat jamiyatda madaniy assimilyatsiya va qarshilik jarayonlarini bir vaqtning o'zida kuchaytiradi. Turk olimi H. Öztürk sun'iy intellekt milliy madaniyatga moslashtirilmasa, u global mafkuraviy bosim vositasiga aylanishini ta'kidlaydi [Öztürk, 2023, b.62]. Uning fikricha, raqamli madaniyat sharoitida milliy identichlikni saqlab qolish uchun sun'iy intellektni milliy qadriyatlar asosida yo'naltirish zarur. Bu yondashuv madaniyat va texnologiya o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga qaratilgan. O'zbek tadqiqotchisi N. Karimov esa sun'iy intellektni milliy ma'naviyatni rivojlantirish vositasi sifatida tasniflagan [Karimov, 2024, b.53]. Uning fikricha, sun'iy intellekt ta'lim, madaniy meros va ma'naviy tarbiya sohalarida to'g'ri qo'llanilsa, milliy identichlikni mustahkamlashga xizmat

qiladi. Bu yondashuv xorij olimlarining tanqidiy qarashlariga nisbatan konstruktiv alternativani taqdim etadi.

Sun'iy intellekt madaniy qadriyatlar va identiklik transformatsiyasining muhim omili sifatida namoyon bo'ladi. Bir tomondan, u madaniyatni saqlash va tarqatish imkoniyatlarini kengaytiradi, ikkinchi tomondan esa madaniy standartlashuv va mafkuraviy bosim xavfini kuchaytiradi. Aynan shu ziddiyatli jarayonlar sun'iy intellektning mafkuraviy makondagi ta'sirini yanada dolzarb qiladi. Raqamli sivilizatsiya sharoitida sun'iy intellekt axborotni ishlab chiqish, saralash va tarqatishning asosiy mexanizmiga aylanmoqda. Bu esa mafkuraviy nazorat va axborot hokimiyati masalasini yangi bosqichga olib chiqadi. Agar an'anaviy jamiyatlarda mafkuraviy ta'sir davlat, ta'lim va ommaviy axborot vositalari orqali amalga oshirilgan bo'lsa, zamonaviy davrda bu funksiyalarning katta qismi algoritmlar zimmasiga o'tmoqda.

Xorij tadqiqotchi Sh. Zuboff sun'iy intellekt va raqamli platformalar asosida shakllanayotgan jamiyatni "nazorat kapitalizmi" sifatida tavsiflaydi [Zuboff, 2019, p.215]. Uning fikricha, sun'iy intellekt inson xulq-atvorini kuzatish, prognoz qilish va boshqarish imkoniyatini yaratib, axborot hokimiyatini mutlaq darajaga olib chiqadi. Bu holat mafkuraviy jihatdan jamiyat a'zolarining erkin fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini cheklashi mumkin. Rus olimasi T. Leshkevich mazkur muammoni falsafiy jihatdan tahlil qilib, sun'iy intellekt orqali amalga oshirilayotgan axborotni saralash inson ongiga ta'sir etuvchi yashirin mafkuraviy mexanizmlarga aylanayotganini ta'kidlaydi [Leshkevich, 2025, p.102]. Muallifning fikricha, algoritmlar tomonidan tanlab berilgan axborot inson dunyoqarashini shakllantirib, mafkuraviy xilma-xillikni qisqartirishi mumkin. Bu esa axborot erkinligi va plyuralizm bilan ziddiyatga kiradi. Mazkur g'oyalarning mafkuraviy ahamiyati shundaki, sun'iy intellekt axborot makonida neytral vosita emas, balki muayyan manfaatlar va qiymatlar bilan bog'liq tizim sifatida namoyon bo'ladi. Algoritmlarni kim yaratayotgani, ular qanday maqsadlarga xizmat qilayotgani mafkuraviy kuchlar nisbatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli sun'iy intellekt axborot hokimiyatining yangi shaklini ifodalaydi. Turk olimi F. Demir sun'iy intellekt asosidagi raqamli nazorat tizimlari jamiyatda "raqamli itoatkorlik" fenomenini shakllantirishini qayd etadi [Demir, 2024, b.91]. Uning fikricha, insonlar o'z tanlovlarini erkin amalga oshirayotgandek tuyulsa-da, aslida algoritmlar orqali yo'naltiriladi. Bu holat mafkuraviy jihatdan erkinlik va nazorat o'rtasidagi ziddiyatni yanada keskinlashtiradi. O'zbek tadqiqotchisi J.Tursunov esa sun'iy intellekt orqali axborot makonini boshqarish masalasini milliy mafkura bilan bog'lab tahlil qiladi [Tursunov, 2023, b.49]. Uning ta'kidlashicha, agar raqamli texnologiyalar milliy manfaatlar va ma'naviy mezonlar asosida nazorat qilinmasa, tashqi mafkuraviy ta'sir kuchayishi mumkin. Bu yondashuv sun'iy intellektni mafkuraviy xavf emas, balki ongli boshqarish talab etuvchi strategik resurs sifatida ko'rishga undaydi. Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellekt mafkuraviy nazorat va axborot hokimiyatining yangi shaklini shakllantirmoqda. Bir tomondan, u axborotni samarali boshqarish va jamiyatni tashkil etish imkonini bersa, ikkinchi tomondan esa erkinlik, plyuralizm va mustaqil tafakkur uchun jiddiy xavf

tugʻdiradi. Aynan shu ziddiyatli jarayonlar sunʻiy intellektning mafkuralar transformatsiyasidagi hal qiluvchi oʻrnini yanada yaqqol namoyon etadi.

Shuni alohida taʼkidlash lozimki, sunʻiy intellektning jamiyat hayotiga chuqur kirib borishi etika va maʼnaviy masʼuliyat masalasini zamonaviy falsafaning asosiy muammolaridan biriga aylantirdi. Agar anʼanaviy jamiyatda axloqiy qarorlar inson ongi, vijdoni va maʼnaviy qiymatlari asosida qabul qilingan boʻlsa, sunʻiy intellekt sharoitida qaror qabul qilish jarayoni algoritmlar, maʼlumotlar va avtomatlashgan tizimlar orqali amalga oshirilmoqda. Bu esa axloqiy javobgarlik kimning zimmasida ekani haqida jiddiy falsafiy savollarni shakllantiradi. Shu nuqtai nazardan xorij tadqiqotchi L. Floridi sunʻiy intellekt etikasini axborot etikasining yangi bosqichi sifatida baholaydi [Floridi, 2019, p.67]. Uning fikricha, sunʻiy intellekt inson qarorlarini qisman yoki toʻliq almashtirayotgan sharoitda axloqiy masʼuliyat faqat insonga emas, balki axborot tizimlarini yaratuvchi va boshqaruvchi institutlarga ham tegishli boʻladi. Bu yondashuv mafkuraviy jihatdan jamiyatda masʼuliyat konsepsiyasining kengayishiga olib keladi. Rus olimasi T. Leshkevich sunʻiy intellekt bilan bogʻliq axloqiy muammolarni tahlil qilib, texnologiyaning qadriyatlardan xoli emasligini taʼkidlaydi [Leshkevich, 2025, p.118]. Muallifning fikricha, har qanday algoritm muayyan mafkuraviy va axloqiy tasavvurlar asosida yaratiladi. Shu bois sunʻiy intellekt neytral vosita emas, balki insonning maʼnaviy dunyosi va ijtimoiy qarashlarining inʼikosidir. Bu fikr sunʻiy intellekt orqali axloqiy qarorlarni avtomatlashtirishga nisbatan tanqidiy munosabatni shakllantiradi. Mazkur gʻoyalarning mafkuraviy ahamiyati shundaki, sunʻiy intellekt axloqiy normalarni qayta talqin qilish jarayonini boshlab bermoqda. Bir tomondan, u adolat, xavfsizlik va samaradorlikni taʼminlash vositasi sifatida namoyon boʻlsa, ikkinchi tomondan insonning maʼnaviy tanlovini cheklab qoʻyishi mumkin. Bu holat gumanistik qadriyatlar bilan texnokratik ratsionallik oʻrtasidagi ziddiyatni kuchaytiradi. Turk olimi A. Kaya sunʻiy intellekt etikasini milliy va diniy qadriyatlar bilan bogʻliq holda tahlil qilib, texnologiya maʼnaviy mezonlardan uzilib qolmasligi zarurligini taʼkidlaydi [Kaya, 2023, p.74]. Uning fikricha, sunʻiy intellekt axloqiy jihatdan nazorat qilinmasa, u inson qadr-qimmatini pasaytiruvchi omilga aylanishi mumkin. Bu yondashuv global axloqiy standartlar bilan milliy-maʼnaviy anʼanalar oʻrtasidagi ziddiyatni aks ettiradi. Oʻzbek tadqiqotchisi N. Karimov sunʻiy intellekt va maʼnaviy tarbiya masalasini milliy mafkura bilan bogʻlab koʻrib chiqadi [Karimov, 2024, b.58]. Uning taʼkidlashicha, sunʻiy intellekt taʼlim va ijtimoiy tarbiya sohasida qoʻllanilar ekan, u insonda maʼnaviy masʼuliyatni kuchaytirishga xizmat qilishi lozim. Aks holda texnologiya insonni axloqiy qaror qabul qilishdan chetlatib, maʼnaviy beparvolikni kuchaytirishi mumkin. Demak sunʻiy intellekt etika va maʼnaviy masʼuliyat sohasida chuqur ziddiyatli jarayonlarni yuzaga keltiradi. U bir vaqtning oʻzida insonga yordam beruvchi axloqiy instrument ham, maʼnaviy qadriyatlarni sinovdan oʻtkazuvchi omil hamdir. Aynan shu ikkiyoqlama xususiyat sunʻiy intellektning mafkuraviy transformatsiyadagi oʻrnini yanada murakkab va dolzarb qiladi.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, sun'iy intellektning ta'lim sohasiga jadal kirib kelishi bilim berish usullari bilan bir qatorda, mafkuraviy tarbiya modellarini ham tubdan o'zgartirmoqda. An'anaviy ta'lim tizimida o'qituvchi bilim va qadriyatlarni yetkazuvchi asosiy sub'ekt sifatida namoyon bo'lgan bo'lsa, zamonaviy raqamli ta'limda sun'iy intellekt bilim manbai, tahlilchi va hatto maslahatchi sifatida ishtirok etmoqda. Bu holat ta'lim orqali shakllanadigan dunyoqarash va mafkuraviy pozitsiyalarni qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltiradi.

Xorij tadqiqotchi N. Selwyn sun'iy intellekt asosidagi ta'lim texnologiyalarini tahlil qilib, ular faqat bilimni uzatish vositasi emas, balki muayyan ijtimoiy va mafkuraviy qiymatlarni shakllantiruvchi mexanizm ekanini ta'kidlaydi [Selwyn, 2022, p.143]. Uning fikricha, algoritmlar orqali taqdim etilgan bilimlar betaraf emas, balki muayyan dunyoqarashni ilgari suradi. Bu esa ta'limda mafkuraviy neytrallik masalasini murakkablashtiradi. Rus olimi A. Yudin ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish jarayonini falsafiy jihatdan baholab, raqamli ta'lim insonni tayyor ma'nolar iste'molchisiga aylantirish xavfini yuzaga keltiradi, deb hisoblaydi [Yudin, 2023, p.66]. Muallifning fikricha, mustaqil tanqidiy fikrlash qobiliyati zaiflashsa, ta'lim mafkuraviy ta'sir vositasiga aylanib qolishi mumkin. Bu holat erkin tafakkur va standartlashtirilgan bilim o'rtasidagi ziddiyatni kuchaytiradi. Rus olimasi T. Leshkevich ham ta'lim masalasiga murojaat qilib, sun'iy intellekt insonni bilish sub'ekti sifatida siqib chiqarmasligi lozimligini ta'kidlaydi [Leshkevich, 2025, p.134]. Uning fikricha, ta'lim jarayonida texnologiya vosita bo'lib qolishi, ma'no yaratish esa inson zimmasida bo'lishi kerak. Aks holda, ta'lim insonparvarlik mohiyatini yo'qotishi mumkin. Turk olimi İ. Çelik sun'iy intellektga asoslangan ta'lim modellarini milliy mafkura nuqtai nazaridan tahlil qilib, global raqamli platformalar orqali tashqi mafkuraviy ta'sir kuchayishi mumkinligini ta'kidlaydi [Çelik, 2024, b.58]. Uning fikricha, ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirilmasa, yosh avlodda identichlik inqirozi yuzaga kelishi ehtimoli ortadi. O'zbek tadqiqotchisi B. Qodirov sun'iy intellekt va ta'lim masalasini milliy ma'naviy tarbiya bilan bog'lab tahlil qiladi [Qodirov, 2023, b.41]. Uning ta'kidlashicha, sun'iy intellekt ta'lim sifatini oshirish bilan birga, ma'naviy-mafkuraviy tarbiyani kuchaytirish imkonini ham beradi. Biroq bu imkoniyat faqat inson omili ustuvor bo'lgan holdagina amalga oshishi mumkin. Mazkur g'oyalarning mafkuraviy ahamiyati shundaki, sun'iy intellekt ta'lim orqali jamiyatning kelajak dunyoqarashini shakllantiruvchi strategik omilga aylanmoqda. Bir tomondan, u bilimga keng kirish imkoniyatini yaratadi, ikkinchi tomondan esa ta'limni standartlashtirib, mafkuraviy xilma-xillikni cheklashi mumkin. Bu holat ta'limning insonparvarlik mohiyati bilan texnokratik samaradorlik o'rtasidagi ziddiyatni yaqqol namoyon etadi. Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellekt ta'lim va mafkuraviy tarbiya sohasida ikkiyoqlama xarakterga ega bo'lgan kuch sifatida namoyon bo'ladi. U to'g'ri yo'naltirilgan taqdirda inson ma'naviyatini rivojlantirishi mumkin, aks holda esa uni mafkuraviy boshqaruv vositasiga aylantirish xavfini yuzaga keltiradi. Aynan shu ziddiyat sun'iy intellektning jamiyat ma'naviy kelajagidagi o'rnini belgilaydi.

Sun'iy intellektning jadal rivojlanishi zamonaviy falsafada postgumanizm deb ataluvchi yangi dunyoqarashning shakllanishiga kuchli turtki bermoqda. Postgumanizm an'anaviy gumanizmga xos bo'lgan insonni borliqning markazi sifatida talqin qilishdan voz kechib, inson, texnologiya va tabiat o'rtasidagi chegaralarni qayta ko'rib chiqishni taklif etadi. Sun'iy intellekt ana shu yondashuvning amaliy ifodasi sifatida inson imkoniyatlarini kengaytiruvchi, ayni paytda uning mavqeini qayta baholashga majbur etuvchi omilga aylanmoqda. Xorij olimi R. Braidotti postgumanizmni "insondan keyingi holat" emas, balki inson haqidagi tasavvurlarning transformatsiyasi sifatida talqin qiladi [Braidotti, 2013, p.39]. Uning fikricha, sun'iy intellekt insonni inkor etmaydi, balki uning biologik, ijtimoiy va ma'naviy chegaralarini qayta belgilaydi. Bu yondashuv mafkuraviy jihatdan inson qadr-qimmatini mutlaq ustunlik sifatida emas, balki global tizimning bir qismi sifatida ko'rishga undaydi.

Mazkur g'oyalarning mafkuraviy ahamiyati shundaki, sun'iy intellekt kelajak jamiyati qanday qadriyatlarga tayanishini belgilab beruvchi asosiy omillardan biriga aylanmoqda. Bir tomondan, postgumanizm inson imkoniyatlarini kengaytirish va global muammolarni hal etishni va'da qiladi, ikkinchi tomondan esa inson ma'naviyati va axloqiy mezonlarining soyaga chekinishi xavfini tug'diradi. Bu holat gumanizm va postgumanizm o'rtasidagi mafkuraviy ziddiyatni yaqqol namoyon etadi. Shu bois, sun'iy intellekt postgumanistik mafkuralarning shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi. U inson haqidagi an'anaviy tasavvurlarni qayta ko'rib chiqishga majbur etar ekan, bir vaqtning o'zida ma'naviy mas'uliyat, axloqiy nazorat va mafkuraviy muvozanatni saqlash zaruratini ham kun tartibiga qo'yadi. Aynan shu jihatlar sun'iy intellekt fenomenini falsafiy-mafkuraviy tahlil qilishni zamonaviy ilm-fan uchun nihoyatda dolzarb masalaga aylantiradi.

XULOSA

Sun'iy intellekt fenomeni zamonaviy jamiyat taraqqiyotida faqat texnik yoki texnologik yangilik sifatida emas, balki chuqur falsafiy va mafkuraviy mazmunga ega bo'lgan ijtimoiy hodisa sifatida namoyon bo'lmoqda. Uning rivojlanishi inson, jamiyat va bilim haqidagi an'anaviy tasavvurlarni qayta ko'rib chiqishni taqozo etib, bilish paradigmalari, ijtimoiy ong, madaniy qadriyatlar va mafkuraviy tizimlarda tub transformatsiyalarga olib kelmoqda. Sun'iy intellekt inson sub'ektligini to'liq inkor etmaydi, balki uning yangi shakllarini yaratadi.. Inson-mashina hamkorligi bilish va qaror qabul qilish jarayonlarini kengaytirgan holda, mafkuraviy jihatdan inson dunyoqarashini qayta talqin qilishga olib kelmoqda. Bu jarayon gumanizm va postgumanizm o'rtasidagi nazariy ziddiyatlarni kuchaytirib, kelajak jamiyati qaysi qadriyatlarga tayanishi lozimligi haqidagi savolni kun tartibiga qo'yadi. Sun'iy intellekt ijtimoiy ong, ta'lim, madaniyat va axborot makonida mafkuraviy ta'sirning yangi mexanizmlarini shakllantirmoqda. Algoritmalar orqali axborotni saralash va talqin qilish jarayonlari jamiyatda erkin fikrlash, plyuralizm va ma'naviy avtonomiya bilan bog'liq jiddiy muammolarni keltirib chiqarayotgani aniqlandi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt to'g'ri

yo'naltirilgan taqdirda milliy ma'naviyatni rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirish va ijtimoiy taraqqiyotni jadallashtirish imkoniyatiga ham ega ekani asoslandi. Sun'iy intellekt neytral vosita emas, balki muayyan axloqiy, madaniy va mafkuraviy qiymatlarni o'zida mujassam etuvchi tizimdir. Shu bois uning jamiyat hayotiga joriy etilishi inson qadr-qimmatini, ma'naviy mas'uliyat va ijtimoiy adolat prinsiplari bilan uyg'un holda amalga oshirilishi zarur. Aks holda, sun'iy intellekt mafkuraviy nazorat va manipulyatsiya vositasiga aylanish xavfini kuchaytiradi.

Xulosa sifatida shuni ta'kidlash lozimki, sun'iy intellekt fenomenini falsafiy-mafkuraviy tahlil qilish zamonaviy fan uchun nihoyatda muhim bo'lib, u jamiyatning barqaror rivoji, ma'naviy muvozanati va kelajak dunyoqarashini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Sun'iy intellekt insonni almashtiruvchi emas, balki uning aqliy va ma'naviy salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiluvchi vosita sifatida anglangandagina, u ijtimoiy taraqqiyotning ijobiy omiliga aylanishi mumkin.

BIBLIOGRAFIYA

1. Smith, P. (2023). *Artificial Intelligence and Social Interaction: Global Perspectives*. London: Routledge, p.45
2. Gonzalez, M. (2024). *Cultural Impacts of Artificial Intelligence: Ethical and Social Dimensions*. – New York: Springer, p.78
3. Лешкевич, Т. (2025). Где кончаются технологии и начинается человек: социогуманитарное осмысление искусственного интеллекта. Москва: Инфра-М, с.54.
4. Öztürk, H. (2023). *Artificial Intelligence in Turkish Context: Social and Cultural Aspects*. – Ankara: Bilgi University Press, p.62.
5. Demir, F. (2024). *National Perspectives on AI: Ethical Challenges and Innovations*. – Istanbul: Boğaziçi University Press, p.89
6. Tursunov, J. (2023). *Artificial Intelligence in Uzbekistan: Education, Science and Society*. – Tashkent: Fan, p.47
7. Karimov, N. (2024). *Ethics and Ideological Transformations of AI in Uzbekistan*. – Tashkent: Akademiya, p.53
8. Кун, Т. (1962) *The Structure of Scientific Revolutions*. – Чикаго, University of Chicago Press, p.94
9. Эйнштейн, А. (1916) *Relativity: The Special and General Theory*. – Берлин, Vieweg, p.89
10. Лешкевич, Т. (2025) Где кончаются технологии и начинается человек: социогуманитарное осмысление искусственного интеллекта. – Москва, Наука, с.118
11. Floridi, L. (2019) *The Ethics of Artificial Intelligence*. – Oxford, Oxford University Press, p.67
12. Kaya, A. (2023) *AI Ethics and National Values in Education*. – Istanbul, Bogazici University Press, p.74
13. Karimov, N. (2024) *Sun'iy intellekt va ma'naviy tarbiya*. – Toshkent, Universitet Nashriyoti, p.58

14. Selwyn, N. (2022) Education and Technology: Key Issues and Debates. – London, Routledge, p.143
15. Юдин, А. (2023) Цифровая трансформация образования: вызовы и риски. Москва, Изд-во РАН, p.66
16. Çelik, İ. (2024) AI in Education and Cultural Identity. Ankara, Hacettepe University Press, p.58
17. Qodirov, B. (2023) Sun'iy intellekt va milliy ma'naviyat. – Toshkent, Fan va Texnika, p.41
18. Braidotti, R. (2013) The Posthuman. – Cambridge, Polity Press, p.39
19. Habermas, J. (2003) The Future of Human Nature. – Cambridge, Polity Press, p.58
20. Лешкевич, Т. (2025) Гуманизм и постгуманизм в условиях цифровой революции. Москва, Наука, с.146
21. Aydın, S. (2024) Posthumanism and National Cultures. – Istanbul, Bogazici University Press, p.83
22. Xudoyberganov, A. (2024) Sun'iy intellekt va postgumanizm. – Toshkent, Universitet Nashriyoti, p.61

Сапаев Валишер Одилбек угли

доктор философии (PhD) по философским наукам, доцент,
Университет Маъмун,
Хива, Узбекистан

E-mail: sapayev.vali.2017@gmail.com

СОЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ФЕНОМЕНА ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И ЕГО ИДЕОЛОГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ

Аннотация. Феномен искусственного интеллекта формировался в процессе истории идей в различных научных, технических и философских контекстах и играет важную роль в осмыслении инновационных процессов в современном обществе. С научно-исследовательской точки зрения искусственный интеллект существенно оптимизирует процессы производства, анализа и моделирования в различных сферах, одновременно расширяя познавательные и творческие способности человека. Развитие искусственного интеллекта имеет также идеологическое и духовно-нравственное значение, поскольку требует переосмысления концепций знания и информации в обществе.

Ключевые слова: искусственный интеллект, история идей, процессы развития, идеологическое значение, технологические инновации, этика и философия

Sapayev Valisher Odilbek o'g'li

Doctor of Philosophy (PhD) in Philosophy, Associate Professor,

Ma'mun University,
Khiva, Uzbekistan
E-mail: sapayev.vali.2017@gmail.com

THE SOCIAL ASPECTS OF THE PHENOMENON OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ITS IDEOLOGICAL SIGNIFICANCE

Abstract. The phenomenon of artificial intelligence has been formed throughout the history of ideas within various scientific, technical, and philosophical contexts and plays an important role in understanding innovative processes in contemporary society. From a scientific research perspective, artificial intelligence significantly optimizes production, analysis, and modeling processes in various fields, while simultaneously expanding human cognitive and creative abilities. The development of artificial intelligence also has ideological and spiritual significance, as it requires a reconsideration of concepts of knowledge and information in society.

Keywords: artificial intelligence, history of ideas, development processes, ideological significance, technological innovation, ethics and philosophy.

